

Arbeidsinspectie
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Arbeidsrisico's in de sociale werkvoorziening

Gerichte inspecties in uw branche

Deze brochure is een uitgave van:

Arbeidsinspectie
Postbus 820
3500 AV Utrecht
www.arbeidsinspectie.nl

Bestelnummer 633
Versie januari 2011

De belangrijkste arbeidsrisico's in de Sociale Werkvoorziening

Deze brochure vertelt u meer over de belangrijkste arbeidsrisico's in de Sociale Werkvoorziening, de branche waar uw bedrijf bij hoort. U kunt lezen wat u daarvoor moet regelen en waar de Arbeidsinspectie bij inspecties op zal letten. Investeren in goede arbeidsomstandigheden draagt bij aan het gezond houden van uw werknemers en uw bedrijf.

In de Sociale Werkvoorziening hebben de belangrijkste arbeidsrisico's te maken met:

- **machineveiligheid en inrichting van de werkplek** pagina 14
- **gevaarlijke stoffen** pagina 21
- **fysieke belasting** pagina 27
- **geluid** pagina 31
- **agressie en geweld, seksuele intimidatie en pesten** pagina 33

De Arbeidsinspectie controleert tijdens een inspectie specifiek op deze arbeidsrisico's. Met deze brochure kunt u zich hier goed op voorbereiden. Op andere onderwerpen inspecteert de Arbeidsinspectie alleen als daar een concrete aanleiding voor is.

In het eerste deel van deze brochure kunt u lezen:

- welke verplichtingen u als werkgever heeft
- hoe een bedrijfsinspectie verloopt

In het tweede deel vindt u:

- de belangrijkste arbeidsrisico's in uw branche uitgewerkt
- de inspectienormen per arbeidsrisico
- verwijzingen naar bestaande instrumenten en hulpmiddelen om aan de regels te voldoen

Deel 1

Veiligheid en gezondheid, uw zorg

Als werkgever moet u een zo goed mogelijk arbeidsomstandighedenbeleid voeren. Daarvoor organiseert u het werk zodanig dat dit geen nadelige invloed heeft op de veiligheid of de gezondheid van uw werknemers. Kennis van de risico's is hiervoor een belangrijke basis. Zo kunt u gericht zoeken naar oplossingen om de arbeidsomstandigheden te verbeteren. Dit doet u aan de hand van een risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E).

Risico-inventarisatie & -evaluatie en plan van aanpak

Een RI&E is voor ieder bedrijf verplicht. Voor de Sociale Werkvoorziening is geen erkende branchespecifieke RI&E beschikbaar. U kunt echter wel gebruikmaken van bestaande algemene RI&E-methodieken (zoals de IMA), of van branchespecifieke methodieken die aansluiten bij bestaande werksoorten (zoals de branchespecifieke methodieken voor de grafimedia, schoonmaak, hoveniers, metaalbewerking en houtbewerking). Ook verwijst de Arbeidsinspectie naar de Handleiding RI&E, die is ontwikkeld in het kader van het Arboconvenant.

Met de resultaten van de RI&E stelt u een plan van aanpak op. Dit kunt u zelf doen of u kunt het uitbesteden aan een gespecialiseerd bureau. U bent verplicht uw RI&E, inclusief het plan van aanpak, te laten toetsen. Dit kunt u laten doen door een gecertificeerde deskundige die aan uw bedrijf verbonden is of door een gecertificeerde arbodienst.

In het plan van aanpak beschrijft u:

- welke verbeteringen u wilt doorvoeren
- welke verbeteringen prioriteit hebben
- wanneer de verbeteringen uitgevoerd moeten zijn
- wie voor de uitvoering verantwoordelijk is

Voor het aanpakken van verbeteringen gelden de volgende uitgangspunten:

- Risico's moeten zoveel mogelijk aan de bron worden weggenomen (bijvoorbeeld vervangen van gevaarlijke stoffen, machines).
- Is deze bron aanpak redelijkerwijs niet mogelijk (vanwege technische, organisatorische en/of economische redenen), dan treft u maatregelen die voor alle werknemers gunstig zijn (bijvoorbeeld ventilatie, afschermen van een machine).
- In sommige gevallen is het niet mogelijk om een aanpak aan de bron of een algemeen beschermende aanpak te kiezen. In die gevallen verstrekt u persoonlijke beschermingsmiddelen aan de werknemers (bijvoorbeeld gelaatsmaskers, handschoenen, gehoorbescherming). Daarna ziet u erop toe dat de werknemers deze beschermingsmiddelen ook daadwerkelijk gebruiken.

Deze aanpak staat bekend als de arbeidshygiënische strategie.

Wilt u een uitzendkracht inhuren? Dan moet u het uitzendbureau inlichten over de risico's van de werkzaamheden. Stuur het deel van uw RI&E dat betrekking heeft op de werkzaamheden van de uitzendkracht op tijd naar het uitzendbureau. Zo zijn tijdelijke medewerkers op tijd op de hoogte van de risico's die samenhangen met de aangeboden werkzaamheden en de manier waarop uw bedrijf deze aanpakt.

Wijziging arboregeling kleine bedrijven en organisaties

Vanaf 2011 hoeven werkgevers met ten hoogste 25 werknemers in een aantal gevallen de RI&E niet te laten toetsen door een deskundige. Dat mag alleen als zij gebruikmaken van een branchespecifiek en in de cao opgenomen RI&E-instrument. Om in aanmerking te

komen voor de vrijstelling van toetsing moet de werkgever wel onder de betreffende cao vallen.

Werkgevers met ten hoogste 25 werknemers zonder RI&E-instrument uit de cao hoeven ook geen gebruik te maken van een deskundige voor het toetsen van de RI&E. Zij moeten dan wel gebruikmaken van een RI&E-instrument dat door werkgevers en werknemers in hun branche of sector is vastgesteld en dat is aangemeld bij de minister van SZW of bij een door de minister aangewezen instelling. De betreffende organisatie moet behoren tot de branche waarvan het RI&E-instrument gebruikt wordt. Meer informatie hierover vindt u op www.rie.nl. Hier vindt u ook de branche-RI&E's die in de cao's zijn opgenomen en de aangemelde branche-RI&E's.

Een andere wijziging van de Arbowet in 2011 houdt in dat u als werkgever de plicht heeft ervoor te zorgen dat uw werknemers kennis kunnen nemen van de RI&E.

De Arbeidsinspectie bij u op bezoek

Hoe verloopt een bedrijfsinspectie?

De inspecteur wil tijdens een inspectie zien hoe de werknemers in uw bedrijf werken. Hij toetst of dat op een veilige en gezonde manier gebeurt. Werken er in uw bedrijf ook studenten, dan controleert de inspecteur ook hun arbeidsomstandigheden voor zover hun werkzaamheden te vergelijken zijn met de beroepspraktijk.

De inspecteur komt meestal onaangekondigd langs omdat hij zoveel mogelijk de gewone, dagelijkse gang van zaken wil controleren. Een onaangekondigde inspectie duurt meestal niet langer dan twee uur. Tijdens de inspectie zal de inspecteur u vragen stellen en samen met u of uw vertegenwoordiger door de instelling lopen om de werknemers aan het werk te zien. Bij aanvang van de inspectie zal de inspecteur meestal vragen of een lid van de personeelsvertegenwoordiging bij de inspectie aanwezig wil zijn. Deze personen hebben wettelijk het recht om de inspecteur te vergezellen. Bovendien hebben zij het recht om een gesprek met de inspecteur te vragen zonder dat u als werkgever daarbij aanwezig bent.

Inspecteurs voeren niet alleen inspecties uit. Zij verzamelen ook informatie aan de hand van vragenlijsten, waarbij bijvoorbeeld het nalevingsniveau van de wetgeving wordt onderzocht. Voor een dergelijk bezoek maakt de inspecteur vooraf een afspraak.

De inspectie verloopt als volgt:

- De inspecteur kijkt op de bouwplaats hoe u de regels voor de belangrijkste arbeidsrisico's naleeft.
- De inspecteur bespreekt zijn bevindingen met u of met uw vertegenwoordiger. Als u niet, of niet voldoende, aan de verplichtingen voldoet, zal de inspecteur afspraken met u maken over de naleving van de verplichtingen.
- De inspecteur legt geconstateerde overtredingen schriftelijk vast. Dit kan in de vorm van een waarschuwing of een eis. Bij sommige overtredingen kan de inspecteur direct een boeterapport opmaken.

Deze brochure gaat over de belangrijkste risico's in uw branche. Mogelijk gelden er voor uw bedrijf ook nog andere, specifieke regels of risico's. Voorbeelden van andere risico's in de Sociale Werkvoorziening zijn het gevolg van de kwetsbaarheid van de werknemers, de uitvoering van kortdurende opdrachten met een incidenteel karakter of met detacheringen van werknemers bij reguliere bedrijven. Deze risico's moet u ook in de RI&E en het plan van aanpak opnemen. Ook moet u maatregelen treffen om deze risico's weg te nemen of te verminderen.

U voldoet niet of onvoldoende aan de verplichtingen

De werkwijze van de Arbeidsinspectie gaat uit van 'hard waar het moet, zacht waar het kan'. In de praktijk werkt dat als volgt. Een inspecteur kijkt bij een overtreding naar het gevaar en naar de algehele situatie in een bedrijf. Levert een overtreding groot gevaar op voor werknemers, dan zal hij altijd formeel handhaven, ongeacht de situatie in het bedrijf. Gaat het om een overtreding zonder direct gevaar, dan kijkt de inspecteur of de arbeidsomstandigheden en het arbobeleid in het algemeen goed zijn geregeld. Is dat het geval dan krijgt de werkgever de gelegenheid de overtreding(en) zelf op te lossen. Is dat niet het geval dan geeft de inspecteur een waarschuwing of stelt een eis. U krijgt een waarschuwing als direct duidelijk is wat u moet doen om een overtreding op te heffen. U krijgt een eis als dat niet direct duidelijk is. De Arbeidsinspectie geeft in deze eis aan wat u precies moet doen om aan de wettelijke verplichting te voldoen.

Bij een waarschuwing of een eis krijgt u een bepaalde termijn om de overtreding weg te nemen. Hoeveel tijd u krijgt, is afhankelijk van de aard van de overtreding. De Arbeidsinspectie komt meestal controleren of u de aanwijzingen heeft opgevolgd. Heeft u niet binnen de gestelde termijn de aanwijzingen opgevolgd, dan krijgt u alsnog een boete. Als u een eis of een boete krijgt, kunt u altijd uw zienswijze kenbaar maken of bezwaar aantekenen.

Bij een ernstige overtreding zal de inspecteur zonder meer een boete geven. Als er direct gevaar is voor de medewerkers, zal de inspecteur het werk (gedeeltelijk) stilleggen totdat de overtreding is opgeheven. De hoogte van een boete is afhankelijk van de ernst van de overtreding en de omvang van uw bedrijf. Kleine bedrijven betalen minder dan grote. Boetes naar aanleiding van een ongeval zijn hoger dan voor 'gewone' overtredingen. Als de inspecteur strafbare feiten constateert, maakt hij een proces-verbaal op.

Ook werknemers kunnen een boete krijgen, namelijk wanneer zij zich bewust niet houden aan de veiligheidsmaatregelen. Bijvoorbeeld wanneer zij geen persoonlijke beschermingsmiddelen dragen of wanneer zij beveiligingen van een machine verwijderen of uitschakelen. In de Sociale Werkvoorziening heeft 50% van de werknemers een psychische en 30% een verstandelijke beperking. Dit stelt hoge eisen aan de wijze waarop voorlichting, onderricht en toezicht zijn geregeld.

Wat u nog meer moet weten

Voorlichting, instructie en toezicht

Als werkgever moet u uw werknemers informeren over de risico's die zij lopen bij hun werkzaamheden. Ook moet u hun instructie geven over de maatregelen die de risico's kunnen beperken. Voorlichting en instructie zijn belangrijke middelen om ongevallen, verzuim en stagnatie in de productie te voorkomen of te beperken. Als werkgever moet u er bovendien op toezien dat de werknemers zich houden aan de instructies en voorschriften.

Uw werknemers hebben daarin een eigen verantwoordelijkheid. Zij moeten met de nodige voorzichtigheid en zorgvuldigheid handelen en instructies opvolgen. Begaat een werknemer een ernstige overtreding en had hij kunnen weten (door voorlichting of instructie) dat het om een overtreding van de wet gaat, dan kan de inspecteur de werknemer een boete geven.

Preventiemedewerker

Ieder bedrijf moet een preventiemedewerker aanstellen of iemand binnen het bedrijf de preventietaken laten uitvoeren. Deze medewerker speelt een belangrijke rol bij het maken van de RI&E en het plan van aanpak. Ook kan deze persoon een rol spelen bij het geven van voorlichting over arbeidsomstandigheden aan collega's en bij het onderzoeken van eventuele ongevallen in het bedrijf. Heeft uw bedrijf niet meer dan 25 medewerkers, dan kunt u als werkgever zelf de taak van preventiemedewerker vervullen.

Bedrijfs hulpverlening

De Arbeidsinspectie kan ook de organisatie van de bedrijfs hulpverlening (BHV) inspecteren. De BHV-organisatie is onderdeel van uw RI&E en het plan van aanpak. Een aantal zaken moet u in ieder geval op orde hebben. Zo moeten één of meer werknemers zijn opgeleid als bedrijfs hulpverlener. Hoeveel BHV'ers u nodig heeft, hangt af van de omvang van uw bedrijf en de risico's van de werkzaamheden. Iedere BHV'er moet voor één of meer van de hulpverleningstaken (eerste hulp bij ongevallen, branden blussen en ontruimen) zijn opgeleid. De BHV-organisatie als totaal moet in staat zijn alle drie de hulpverleningstaken uit te voeren.

Als u een gebruiksvergunning heeft, worden daarin mogelijk nog andere eisen gesteld aan uw BHV-organisatie. U kunt de BHV ook gezamenlijk met andere bedrijven in uw omgeving realiseren.

Systeeminspectie

Het kan zijn dat de wijze waarop u uw zorg voor arbeidsomstandigheden heeft georganiseerd, niet voldoende is. Wanneer de Arbeidsinspectie dit vermoedt, voert de inspecteur in veel gevallen een systeeminspectie uit. Hij houdt daarvoor interviews met u, enkele van uw werknemers en eventuele leidinggevenden in uw bedrijf. Na afloop bespreekt de inspecteur met u de resultaten. Ze kunnen leiden tot een eis. Daarna krijgt u de mogelijkheid om uw aanpak aan te passen.

Klachten

Soms ontvangt de Arbeidsinspectie klachten over arbeidsomstandigheden in een bedrijf. De Arbeidsinspectie neemt een klacht alleen in behandeling als deze komt van een werknemer (of een relatie of rechtshulpverlener van die werknemer) of een vakbond. Klachten of tips van anderen onderzoekt de Arbeidsinspectie in principe niet, tenzij sprake is van ernstig gevaar voor personen.

Ongevallen

Ernstige arbeidsongevallen moet u melden bij de Arbeidsinspectie. Het gaat om arbeidsongevallen met dodelijke afloop en ongevallen waarna een ziekenhuisopname volgt of iemand – naar het oordeel van een arts – blijvend letsel oploopt. De Arbeidsinspectie voert dan een onderzoek uit. Ook als een student tijdens zijn werkzaamheden in uw bedrijf een dergelijk ongeluk krijgt, moet u dat melden. Dit geldt alleen als de werkzaamheden vergelijkbaar zijn met de beroepspraktijk. Het centrale telefoonnummer voor het melden van klachten en ongevallen is 0800 – 27 00 000.

Beroepsziekten

Zijn er beroepsziekten binnen uw bedrijf, dan meldt uw bedrijfsarts dit aan het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten.

Uw branche, de Sociale Werkvoorziening

In de Sociale Werkvoorziening zijn circa 100.000 personen werkzaam in ongeveer 90 bedrijven. Deze bedrijven zijn aangesloten bij Cedris. Zij bieden aangepast werk aan mensen die wel kunnen werken, maar (voorlopig) niet onder normale omstandigheden een baan kunnen verkrijgen. Daarbij is het werk dat deze mensen verrichten aangepast aan de omstandigheden en – zoveel mogelijk – gericht op behoud, herstel of bevordering van de arbeidsgeschiktheid. Bij bedrijven in de Sociale Werkvoorziening vinden veel verschillende werkzaamheden plaats, zoals: houtbewerking, metaalbewerking, groenvoorziening, drukkerijactiviteiten, verpakkingswerkzaamheden en assemblage. De laatste tijd verschuiven de werkzaamheden richting dienstverlening zoals postbezorging, schoonmaakactiviteiten en catering.

Sinds 1 januari 2008 is de verantwoordelijkheid van de gemeenten voor de bedrijven in de Sociale Werkvoorziening vergroot. Hierdoor wordt een scherper onderscheid gemaakt tussen de beleidsverantwoordelijkheid en de uitvoerende taken. Bedrijven zullen nadrukkelijker rekening moeten houden met de mogelijkheden en beperkingen van de werknemers. Ook moeten de mensen die op de wachtlijsten staan meer begeleiding krijgen bij hun vaardigheden en capaciteiten. Bovendien zullen gemeenten aangemoedigd worden meer werkplekken buiten het Sociale Werkvoorzieningsbedrijf te vinden voor SW-geïndiceerden.

Van april 2002 tot april 2006 liep een arboconvenant, waarbij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Cedris, Abvakabo en CNV Publieke Zaak betrokken waren. De voornaamste doelstellingen waren de verlaging van fysieke en psychosociale belasting, en de bevordering van re-integratie. Deze doelstellingen zijn niet gerealiseerd. Het arboconvenant heeft wel geleid tot het ontwikkelen van de Arbothermometer en de BasisWerkplekwijzer. Deze instrumenten zijn een handig hulpmiddel bij het 'matchen' (juiste persoon op de juiste plaats) en het inrichten van de werkplek. Ze zijn te vinden op www.arbowsw.nl.

Op www.arboconvenanten.nl kunt u onder 'overheid' en vervolgens 'Sociale Werkvoorziening' informatie vinden over het arboconvenant.

Deel 2

Belangrijkste arbeidsrisico's

U kunt lezen wat het arbeidsrisico is, wat de gevolgen kunnen zijn voor de gezondheid en veiligheid van uw werknemers, en wat u moet regelen om dit te voorkomen. De Arbeidsinspectie controleert hierop bij de inspecties. Aan het eind volgen verwijzingen naar bestaande instrumenten en hulpmiddelen die u helpen om aan de regels in de Arbowet te voldoen.

Belangrijke arbeidsrisico's in de Sociale Werkvoorziening

Dit deel van de brochure gaat dieper in op de belangrijkste arbeidsrisico's in de Sociale Werkvoorziening:

- machineveiligheid
- gevaarlijke stoffen
- fysieke belasting
- geluid
- agressie en geweld, seksuele intimidatie en pesten

Hoe zijn de belangrijkste risico's bepaald?

De Arbeidsinspectie heeft de belangrijkste arbeidsrisico's in uw branche bepaald aan de hand van:

- de ongevallencijfers binnen uw branche
- cijfers van aandoeningen die door het werk worden veroorzaakt (beroepsziekten)
- instroomcijfers op de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) en de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA)
- inschattingcijfers van risico's door de Arbeidsinspectie.

Ook heeft de Arbeidsinspectie intensief overlegd met de werkgevers- en werknemersorganisaties in uw branche.

Machinerveiligheid en inrichting van de werkplek

In de Sociale Werkvoorziening worden verschillende soorten machines gebruikt, zoals machines voor metaalbewerking, houtbewerking, machines in de groenvoorziening, drukkerijmachines, verpakkingsmachines en assemblagemachines. Werken met machines en werken langs de openbare weg kunnen gevaren en risico's opleveren. Soms met (ernstig) letsel of zelfs de dood tot gevolg. Door de specifieke achtergrond van iedere werknemer binnen de Sociale Werkvoorziening is dit risico zelfs groter.

Wat zijn de risico's?

Bij machinale werkzaamheden lopen werknemers gevaar bij productie- en afstelwerkzaamheden, bij het ombouwen, repareren en onderhouden van machines. Bij het verhelpen van storingen en het reinigen van machines worden gevaarlijke handelingen uitgevoerd bij niet uitgeschakelde machines. Veel ongevallen hebben te maken met onveilig handelen en onvoldoende veiligheidsbewustzijn, vaak in combinatie met onvoldoende toezicht.

De risico's voor werknemers in de Sociale Werkvoorziening zijn grotendeels afhankelijk van de genoten opleiding, de soort werkzaamheden en de specifieke achtergrond van de werknemers. Dit verlangt bij het werken met, aan of bij machines extra aandacht van de toezichthouder(s). Ook onvoldoende zorg voor de inrichting van de werkplek leidt vaak tot risicovolle situaties. Bijvoorbeeld: aanrijdgevaar (op de openbare weg of bij het gebruik van mobiele arbeidsmiddelen, zoals vorkheftrucks) en een gebrek aan orde en netheid op de werkplek.

Gevaren en risico's	Aandachtspunten
knellen, pletten, snijden, gegrepen worden, getroffen worden, aanraking van hete of koude delen	<ul style="list-style-type: none"> • afscherming c.q. beveiliging van delen die gevaren opleveren • veiligheidsafstanden • beveiliging door schakelaars, vergrendelingen, inloopbeveiligingen, noodstoppen, vasthoudbediening, 2-handenbediening, nulspanningsbeveiliging • signalering, alarmsignalen, e.d.
omvallen, kantelen, verschuiven, instabiliteit	<ul style="list-style-type: none"> • verankering van opgestelde machines • stabiliteit van de last • gebruik van gordels
(in)direct contact met elektriciteit	<ul style="list-style-type: none"> • deugdelijkheid elektrische aansluitingen en conditie kabels, e.d. • aarding van machines (frame/omhullingen) • aanwezigheid aardlekschakelaar • mogelijke vochtinwerking • kwetsbaarheid van op de vloer liggende elektriciteitskabels • afsluitbaarheid van schakelkasten (alleen toegang voor bevoegden/deskundigen) • mogelijkheid van borging hoofdschakelaar (ongewild in werking stellen)
Struikelen, uitglijden, vallen	<ul style="list-style-type: none"> • zorg voor orde en netheid • inrichting werkplek (vrije ruimte rondom machines, vloergesteldheid, verlichting, e.d.)
Vallen van hoogte	<ul style="list-style-type: none"> • klimmen op machines vermijden • aanwezigheid van goede bordessen, opstappen, randbeveiliging, ladders, e.d.
Aanrijdgevaar	<ul style="list-style-type: none"> • zonerings van de arbeidsplaats en transportroutes e.d. • aanwezigheid van aanrijdbeveiligingen (werkplekken, stellingen, gas-/hydrauliek-/electriciteitsleidingen, machines e.d.)

Wat moet u doen?

Bij machines moet u altijd rekening houden met de bepalingen uit de Arbowet- en regelgeving. Het legt verplichtingen op aan werkgevers en werknemers. Er gelden specifieke regels ten aanzien van arbeidsplaatsen en arbeidsmiddelen, zoals:

- Zorg voor een veilig(e) inrichting en ontwerp van de arbeidsplaatsen.
- Instrueer op het veilig gebruik van de arbeidsmiddelen/machines en laat deze door deskundige werknemers bedienen.
- Zorg voor deugdelijke arbeidsmiddelen door deze periodiek te laten keuren, te onderhouden, reinigen en repareren.
- Voorkom ongewilde gebeurtenissen.
- Scherm bewegende delen van machines af.
- Zorg voor een veilige bediening.
- Zorg ervoor dat de uitrusting en het gebruik van mobiele arbeidsmiddelen bescherming biedt tegen het gevaar voor personen. risico's ontstaan door kantelen, een te hoge snelheid, of de aanwezigheid van personen in het werkgebied van mobiele arbeidsmiddelen. Laat mobiele arbeidsmiddelen met een eigen aandrijving bedienen door personen die een specifieke deskundigheid hiervoor hebben.
- Zorg ervoor dat hijs-/hefwerktuigen geen gevaar kunnen opleveren voor personen. Bijvoorbeeld doordat zij geraakt kunnen worden door lasten, of doordat zij zich ophouden onder hangende lasten.
- Zorg voor valbeveiliging bij het werken op hoogte.

Naast de Arbowet houdt u rekening met de bepalingen van de Warenwet (productveiligheid), het Warenwetbesluit Machines (Machinerichtlijn, ce). Het Warenwetbesluit Machines legt verplichtingen op aan de fabrikant of importeur van een machine.

Machines en installaties die vanaf 1 januari 1995 door u zijn gekocht en die daarbij voor het eerst in de markt kwamen, moeten door de fabrikant of importeur minimaal zijn voorzien van een:

- Nederlandstalige gebruiksaanwijzing
- EG-verklaring van overeenstemming
- CE-markering op de machine of installatie.

Als u een machine voor eigen gebruik bouwt, of een wijziging aanbrengt bij een bestaande machine, moet u ook aan de verplichtingen in de Warenwet voldoen, als was u de fabrikant van die machine.

Hoe inspecteert de Arbeidsinspectie?

De Arbeidsinspectie gaat tijdens een inspectiebezoek na of de machines en het gebruik ervan voldoen aan de wettelijke bepalingen van het Arbobesluit, het Warenwetbesluit machines en het Warenwetbesluit drukapparatuur. Daarbij vindt in eerste instantie een inspectie plaats ten aanzien van de veiligheidseisen en de algemene staat van onderhoud. De werking van veiligheidsinrichtingen en -voorzieningen kunnen functioneel getest worden. Ook metingen op bijvoorbeeld veiligheidsafstanden kunnen verricht worden.

Afhankelijk van de geconstateerde feiten worden in tweede instantie ook documenten gecontroleerd, zoals een gebruiksaanwijzing, een EG-verklaring van overeenstemming voor een CE gemarkeerde machine, een onderhouds- of controleboek, schriftelijke instructies en procedures en ook de RI&E met bijbehorend plan van aanpak.

De inspecteur kan werkzaamheden die ernstig gevaar opleveren direct stilleggen. Het werk mag pas weer hervat worden als het gevaar is weggenomen door doeltreffende beheersmaatregelen. De inspecteur kan ook een waarschuwing geven voor een specifiek gevaar dat onvoldoende is beheerst. Er wordt dan een termijn gesteld waarbinnen u doeltreffende beheersmaatregelen moet treffen. Ook kan de inspecteur u een eis tot naleving stellen. Hierin geeft hij aan wat u precies moet doen om aan de wettelijke verplichtingen te voldoen.

Meer informatie

- > www.arbeidsinspectie.nl
- > Arboinformatiebladen (www.sdu.nl)
  - Ai-11: Machineveiligheid; afschermingen en beveiligingen
  - Ai-14: Bedrijfsruimten; inrichting, transport en opslag
  - Ai-17: Hijs- en hefmiddelen
- > www.crow.nl

Verwijzingen naar wet- en regelgeving

- > www.wetten.overheid.nl
- > Arbobesluit, in het bijzonder hoofdstuk 3, 7 en 8
- > Warenwet, Warenwetbesluit machines, Warenwetbesluit drukapparatuur

Gevaarlijke stoffen

Producten waarmee u werkt kunnen onder bepaalde omstandigheden een risico opleveren voor de gezondheid. De risico's zijn afhankelijk van verschillende factoren, zoals eigenschappen van de stof, de concentratie waaraan men wordt blootgesteld, de duur van de blootstelling en individuele factoren. Door de grote diversiteit aan werkzaamheden binnen de Sociale Werkvoorziening kunnen medewerkers aan allerlei stoffen blootstaan.

De voornaamste risico's zijn blootstelling aan:

- vluchtige organische stoffen (oplosmiddelen), bijvoorbeeld bij verfspuiten, schilderen, lijmen en grafische werkzaamheden
- lasrook bij metaalbewerking
- houtstof in de houtbewerking
- bestrijdingsmiddelen in de groenvoorziening
- schoonmaakmiddelen
- dieselmotoremissie/uitlaatgassen van machines in de groenvoorziening.

Wat zijn de risico's?

Medewerkers in de Sociale Werkvoorziening hebben veelal een lichamelijke of geestelijke handicap. Vaak gebruiken zij medicijnen. Daarom kan hun belastbaarheid lager zijn dan van een gezonde werknemer. Hiermee moet u bij de uiteindelijke vaststelling van de risico's rekening houden. Een stof kan giftig, kankerverwekkend, etsend of irriterend zijn, en dus schadelijk voor de gezondheid.

Opslag

Bij de opslag van gevaarlijke stoffen, kunnen veiligheidsrisico's optreden zoals brand- en explosiegevaar. Deze stoffen zijn te herkennen aan de r-zinnen r10, r11 en r12 op het etiket van de verpakking. Voorbeelden hiervan zijn: (licht) ontvlambare stoffen zoals thinner en lakken die gebruikt worden in verfspuiterijen of bij het verspuiten van lijm bij meubelstoffering. Andere stoffen zoals zuren, logen en giftige stoffen kunnen bij het lek raken van verpakkingen brandwonden veroorzaken.

Explosiegevaar

Een grote concentratie aan stof, zoals houtstof, kan leiden tot een stofexplosie. Het gaat dan om fijn houtstof; deeltjes met een grootte < 0,5 millimeter. Bij bewerkingen als schuren en frezen hebben de vrijkomende deeltjes vaak die grootte. Spaanders of houtkrullen die ontstaan bij zagen of schaven zorgen meestal niet voor explosiegevaar. Ook de hoeveelheid stof is van belang. Grofweg leidt 50 kilogram fijn stof (deeltjesgrootte < 0,1 millimeter) in een ruimte tot explosierisico's. Dat lijkt veel, maar als in een ruimte genoeg stofafzetting is om de eigen voetstappen te kunnen zien, kan deze hoeveelheid al bereikt zijn.

In installaties daalt de benodigde hoeveelheid stof die nodig is om explosief te zijn drastisch. Dit komt doordat er opsluiting plaatsvindt, waardoor drukopbouw mogelijk wordt. Ook wordt sneller de verhouding lucht-stof bereikt die ideaal is voor een explosie.

Bij fijn houtstof kan een dergelijke explosie zich al voordoen bij 100 gram. Ontstekingsbronnen voor een stofexplosie kunnen hete oppervlakken zijn of vonken door statische elektriciteit.

Blootstelling

Blootstelling aan oplosmiddelen kan leiden tot aantasting van het zenuwstelsel. Langdurige blootstelling kan chronisch toxische encephalopathie (CTE) veroorzaken, beter bekend als het organisch psychosyndroom (OPS). De gezondheidsrisico's van lasrook worden vaak onderschat. Inademing van lasrook geeft ook meestal niet direct klachten. Behalve oogirritaties, heesheid en keelpijn tijdens of vlak na het werk, lijkt lassen en snijden tamelijk onschadelijk. Maar een hete lasspat brandt op de huid en inademen van lasrook, ook in heel kleine hoeveelheden, kan de luchtwegen schaden. De langetermijneffecten zijn nog niet allemaal bekend, maar dat lasrook niet gezond is, staat vast.

In het algemeen is lasrook van roestvast staal (VS) schadelijker dan lasrook van ongelegeerd staal. Deskundigen geven aan dat lasrook van ongelegeerd staal mogelijk effect heeft op de vruchtbaarheid van mannen, en dat lasrook van RVS kankerverwekkende eigenschappen heeft. Daarom vereist de bescherming tegen blootstelling aan lasrook veel aandacht.

Houtstof heeft effecten op de huid, de ogen en de ademhalingswegen. De huid wordt door houtstof droog, en ook kunnen ontstekingen en allergische reacties ontstaan. Houtstof kan ook zorgen voor pijnlijke, brandende en tranende ogen, lichtschuwheid, en oogbindvliesontsteking. Inademen van houtstof kan ernstige klachten aan de luchtwegen veroorzaken: jeuk en irritatie van het neusslijmvlies, een verstopte neus, een pijnlijke keel, bloedneuzen, ontsteking van het strottenhoofd, en astmatische klachten. Uiteindelijk kan houtstof leiden tot kanker in de neusholten en de voorhoofdsholte. Voor de beoordeling van uw situatie is in het kader van het arboconvenant Houthandel, de Arbomeetkoffer ontwikkeld. Met behulp van deze methode kunt u de juiste maatregelen treffen.

Wat moet u doen?

Voorlichting en instructie

Zorg dat alle werknemers op de hoogte zijn van de risico's van gevaarlijke stoffen en dat deze risico's duidelijk beschreven staan in (werk)instructies. Geef ook voorlichting en instructie gericht op bewustwording van de risico's, het gebruik van voorzieningen en werkwijzen om deze risico's zoveel mogelijk te beperken. Deze voorlichting en instructie moeten wel afgestemd zijn op de betrokkenen. Breng hen op de hoogte van de maatregelen en wat ze moeten doen in geval van een calamiteit. Voor alle gevaarlijke stoffen moet u in het bezit zijn van een Veiligheidsinformatieblad (VIB). De informatie uit deze VIB's moet u in werkinstructies en in de RI&E verwerken.

Opslag

De voorraad van gevaarlijke stoffen, waaronder ook bestrijdingsmiddelen hoort in een aparte opslagvoorziening. Sommige gevaarlijke stoffen kunnen bij een lekkage met elkaar reageren zodat er gevaarlijke situaties kunnen ontstaan en zelfs brand. Dit zijn de zogenoemde onverenigbare combinaties. Aan de hand van een VIB of chemiekaart kunt u hiervan een beoordeling maken. Vervolgens kunt u een reactie voorkomen door in een chemicaliënkast de stoffen in lekbakken te plaatsen of ze in een kluis met een scheidingswand op te slaan. Alleen giftige en brandbare stoffen kunt u bij elkaar opslaan. De overige gevarenklassen moet u apart opslaan. Schadelijke stoffen, met een andreaskruis op het etiket, mogen met alle klassen gecombineerd worden. Richtlijnen hiervoor kunt u vinden in de PGS 15 (opslag gevaarlijke stoffen in emballage). Bestrijdingsmiddelen moeten bij meer dan 400 kg volgens de PGS 15 worden opgeslagen. Voor minder dan 400 kg gelden de bepalingen uit het Bestrijdingsmiddelenbesluit, namelijk achter slot en grendel opslaan.

Explosiegevaar

De meest eenvoudige manier om stofexplosies op de werkplek te voorkomen is te zorgen dat er geen – of zo min mogelijk – houtstof aanwezig is. U kunt dit bereiken door de werkruimte geregeld schoon te maken met behulp van een stofzuiger of door te dweilen. Het is niet de bedoeling houtstof op te veegen of perslucht te gebruiken. Verder moet de afzuiging op de werkplek zo dicht mogelijk bij de bron van het stof geplaatst worden. De filterinstallatie en de houtmotopvang moeten buiten zijn geplaatst. In deze installatie moet een veilige afvoer van een eventuele explosie mogelijk zijn door een explosie-ontlastingsluik.

Blootstelling

De blootstelling aan gevaarlijke stoffen moet voorkomen of zoveel mogelijk beperkt worden. Is er geen vervangend middel beschikbaar en is het gebruik noodzakelijk voor de bedrijfsvoering, dan moet u ervoor zorgen dat het risico van schade aan de gezondheid wordt voorkomen of beperkt door:

- het treffen van maatregelen gericht op beperking van de blootstelling
- het beoordelen van de blootstelling om te toetsen of de getroffen maatregelen effectief genoeg zijn en werknemers niet worden blootgesteld aan te hoge concentraties. De Stoffenmanager of de Arbomeetkoffer kunnen hierbij behulpzaam zijn. Hierbij moet u rekening houden met de gezondheidstoestand van de betrokken werknemers.
- het houden van toezicht op het juiste gebruik van voorzieningen en werkwijzen
- de betrokken werknemers jaarlijks in de gelegenheid te stellen een arbeidsgezondheidskundig onderzoek te ondergaan. Hierbij moet de handicap van de werknemer in het onderzoek betrokken worden.

Hoe inspecteert de Arbeidsinspectie?

De Arbeidsinspectie controleert of u uw gevaarlijke stoffen (vanaf een bepaalde minimale hoeveelheid) heeft opgeslagen volgens PGS 15 (of volgens de oudere richtlijn cPr 15). Wat betreft explosiegevaar controleert de Arbeidsinspectie of er stofbeperkende maatregelen op de werkvloer zijn genomen. Ook inspecteert de Arbeidsinspectie of uw werknemers voldoende voorlichting en onderricht hebben gehad voor het werken met gevaarlijke stoffen. Hierbij wordt gelet op de aanwezigheid van (werk)instructies, of deze bij uw werknemers bekend zijn, en of er voldoende toezicht wordt gehouden op het gebruik van de juiste voorzieningen en op toepassing van de werkinstructies. Ook moeten uw werknemers op de hoogte zijn hoe ze moeten handelen in geval van een calamiteit.

Verder bekijkt de inspecteur of:

- er voldoende maatregelen zijn getroffen om de blootstelling te beperken volgens de arbeidshygiënische strategie
- een beoordeling van de blootstelling is uitgevoerd in het kader van de RI&E, waaruit blijkt dat de blootstelling beperkt is tot een niveau waarbij geen gezondheidsschade zal ontstaan. Voor lasrook is de huidige grenswaarde 3,5 mg/m³ lucht. Per 1 april 2010 wordt deze verlaagd tot 1 mg/m³. Tot dan zullen de beheersvoorzieningen uit de praktijkrichtlijn 'Beschrijving doeltreffende maatregelen bij blootstelling aan rook en/of gassen afkomstig van lassen en/of verwante processen' (versie 2006) maatgevend zijn. Indien u werkt met de voorzieningen die zijn genoemd in deze richtlijn, wordt tot deze datum de blootstelling als voldoende beheerst beschouwd. <niet meer actueel dus?>;
- de werknemers jaarlijks in de gelegenheid worden gesteld een arbeidsgesondheidskundig onderzoek te ondergaan.

Meer informatie

- > Praktijkrichtlijn 'Beschrijving doeltreffende maatregelen bij blootstelling aan rook en/of gassen afkomstig van lassen en/of verwante processen', versie 2006 (zie www.lasrookonline.nl)
- > Arbomeetkoffer, www.handelverstandig.nl
- > interne instructie 'Beoordeling van blootstelling aan gevaarlijke stoffen', www.arbeidsinspectie.nl
- > Beoordeling van de blootstelling aan gevaarlijke stoffen en toe te passen beheersmaatregelen: zie www.stoffenmanager.nl
- > explosiegevaar: brochure 'Veilig werken in een explosieve atmosfeer' (bestelcode 607) ook te downloaden via www.arbeidsinspectie.nl, onder brochures
- > opslag gevaarlijke stoffen: PGS 15 richtlijn, zie www.vrom.nl
- > Arboinformatiebladen (www.sdu.nl)
  - Ai-31: Beoordelen van de blootstelling aan gevaarlijke stoffen
  - Ai-23: Toxische stoffen in de houtverwerkende industrie

Verwijzingen naar Arbowet- en regelgeving

- > Arbowet, art. 3, 5, 8 en 18
- > Arboregeling, art. 4.32a t/m 4.32g
- > Arbobeleidsregel, 4.1C-1, 4.1C-2, 4.1C-4, 4.6-3 en 4.6-5
- > Arbobesluit, art 3.5a t/m 3.5f en hoofdstuk 4

Fysieke belasting

Fysieke belasting is de belasting aan het houdings- en bewegingsapparaat tijdens lichamelijke arbeid. Fysieke belasting op zich is niet gezondheidsbedreigend, te veel of te eenzijdige fysieke belasting wel. Fysieke overbelasting kan leiden tot klachten aan het bewegingsapparaat, tot gezondheidsschade en zelfs tot uitval uit het arbeidsproces. Juist daar waar mensen met een beperking werken vraagt dit aandacht. Een functie moet passen bij de belastingsmogelijkheden van de medewerker. Het streven moet zijn om fysieke overbelasting zo veel mogelijk te voorkomen. Overbelasting kan optreden bij tillen, duwen en trekken, maar ook bij repeterende bewegingen en het aannemen van een ongunstige werkhouding, vaak door een niet goed ingerichte werkplek.

Wat zijn de risico's?

Fysieke belasting kan op verschillende manieren een risico vormen, namelijk door:

- tillen, duwen/trekken en dragen; bijvoorbeeld een medewerker die de hele dag met zware dozen moet sjouwen van de werkzaal naar de laadruimte.
- de werkhouding; langdurig in eenzelfde houding staan of zitten. Dit kan voorkomen bij medewerkers die lang achter een machine of een beeldscherm werken en nauwelijks pauzeren.
- herhalen van bewegingen van delen van het lichaam; bijvoorbeeld bij lopendebandwerk.
- kracht uitoefenen op een voorwerp, zoals een stuk gereedschap; zo worden bij het werken met handgereedschap grijp- en knijpkrachten van de hand verwacht.
- langdurige lichamelijke inspanning leveren; werkzaamheden waarbij je telkens je eigen lichaamsgewicht verplaatst zoals een stratenmaker of een postbode. Dit geeft een hoog energieverbruik en algehele vermoeidheidsklachten.

Wat moet u doen?

Als werkgever organiseert u het werk zodanig dat de gevaren voor de veiligheid en gezondheid van de werknemer door lichamelijke overbelasting worden voorkomen of zoveel mogelijk worden beperkt. Een eerste stap hierin is het uitvoeren van de verplichte RI&E. Deze is specifiek uitgewerkt voor de branche. Ook geven instrumenten als de Arbo-thermometer en de BasisWERkinrichting aanwijzingen om fysieke belasting te verminderen.

Tillen

In uw sector kan tillen worden voorkomen of beperkt door aanpassingen in de werkomgeving, zoals aanpassing van de hoogte van de werkplek of het aanpassen van het gewicht van het gereedschap. De opstelling van materialen bepaalt vaak de houding van de werknemer. Ver reiken moet beperkt worden. U geeft voorlichting en instructie over het gebruik van (til)hulpmiddelen en daarnaast organiseert u toezicht op de naleving van deze instructies.

Duwen of trekken

Bij het duwen of trekken van een last kan fysieke overbelasting ontstaan. Zoals bij het verplaatsen van pallets met vracht. Duwen heeft de voorkeur boven trekken. Bij duwen ontstaat in het algemeen een lagere belasting op de lage rug dan bij trekken. Het gebruik van hulpmiddelen, zoals (elektrische) palletwagens of kleinere elektrokarretjes kan fysieke belasting voorkomen.

Werkplek

De inrichting van een werkplek kan de oorzaak zijn van een ongunstige werkhouding. De werkplek moet u daarom volgens ergonomische beginselen inrichten. Het gaat hierbij om optimale ondersteuning van het lichaam, op de juiste werkhoogte, met alle materialen en producten binnen handbereik en met voldoende voet- en beenruimte. Dit geldt voor zowel zittend als staand werk. Zittend werken heeft de voorkeur. De BasisWerkplekwijzer kan bij de werkplekinrichting gebruikt worden.

Repeterende handelingen

U moet eenzijdige eentonige arbeid zoveel mogelijk voorkomen. Door het maken van telkens dezelfde beweging treedt namelijk belasting op. Hieronder wordt verstaan: het uitvoeren van maximaal vijftien dezelfde handelingen per minuut, gedurende minimaal 2 uur per dag of minimaal 1 uur achter elkaar. Aanpassingen in de organisatie van het werk (bijvoorbeeld afwisseling in het werk en het invoeren van meer of langere pauzes) zijn maatregelen die u kunt nemen. Herhaling van voorlichting aan de medewerkers is nodig, zodat ze weten wat ze moeten doen wanneer ze fysieke klachten hebben, bij wie ze dat kunnen melden en wat er vervolgens met de klacht gebeurt.

Lichamelijke inspanning

U moet rekening houden met de individuele belastbaarheid van een medewerker en zijn/haar beperkingen. Door langdurige dynamische activiteiten van grote spiergroepen (zoals romp- en beenspieren) wordt de energievoorziening van het hele lichaam aangesproken. Als werkzaamheden een bovenmatig beroep doen op de capaciteit van de bloedsomloop, de ademhaling en de stofwisseling moet u maatregelen treffen. Wissel licht en zwaar werk gedurende de dag voldoende af. Bijvoorbeeld door zittend werk (sorteren) te laten opvolgen door het vervoeren van ingepakte dozen naar het magazijn.

Hoe inspecteert de Arbeidsinspectie?

Bij een inspectie wordt bekeken of:

- de werkplekken ergonomisch zijn ingericht, zodat werknemers in een goede werkhouding kunnen werken
- er sprake is van handmatig hanteren van lasten. Dit kan door tillen of duwen en trekken
- bij eventueel vastgestelde tekortkomingen onderzoekt de inspecteur of de risico's zijn opgenomen in de RI&E en het plan van aanpak (maatregelen). Ook controleert de Arbeidsinspectie hoe de voorlichting over fysieke belasting is geregeld. Indien er sprake

is van het handmatig hanteren van lasten maakt de inspecteur gebruik van een beoordelingsmethode. Deze is gebaseerd op de NIOSH-methode om vast te stellen of er overtredingen op het gebied van tillen plaatsvinden. Bij duwen of trekken vormen de gezondheidskundige waarden van N.J. Delleman de basis voor de inspectiemethode.

Als er sprake is van één of meer overtredingen zal de inspecteur een waarschuwing geven of een eis tot naleving stellen, opdat er maatregelen worden genomen die overbelasting voorkomen.

Meer informatie

- > www.arbeidsinspectie.nl
- > www.arbowsw.nl
- > Handboek Fysieke belasting
- > Handboek rSi
- > Handboek ergonomie 2007

Verwijzingen naar Arboret- en regelgeving

- > Arboret, art. 8.1
- > Arboret, art. 5.1, 5.2 en 5.3
- > Arboret, hoofdstuk 5

Geluid

In de Sociale Werkvoorziening komen arbeidsplaatsen voor waar de blootstelling aan geluid hoog is, onder andere bij metaal- en houtbewerking en in de groenvoorziening. Het geluidsniveau wordt onder meer bepaald door de constructie van de machines, de opstelling en het aantal machines in de werkruimte, de inrichting van de arbeidsplaats en de aankleding van de werkruimte. De verblijfstijd van de werknemer in de werkruimte bepaalt mede het blootstellingsniveau.

Wat zijn de risico's?

Langdurige blootstelling aan geluid boven de 80 decibel kan lawaaidoofheid veroorzaken. Lawaaidoofheid is blijvend en heeft grote sociale gevolgen. Zo zijn gesprekken in gezelschap nauwelijks meer te volgen. Bijkomende effecten zijn: kans op verhoogde bloeddruk, vermoeidheid en concentratieverlies.

Wat moet u doen?

U moet voldoen aan wettelijke grenswaarden bij de blootstelling aan geluid. De blootstelling aan geluid wordt gedefinieerd als de gemiddelde dagelijkse blootstelling over een 8-urige werkdag (dagdosis). Bij een blootstelling boven de 80 en 85 decibel zijn volgens het Arbobesluit bepaalde maatregelen verplicht:

> 80 dB(A) en < 85 dB(A)

- geluidsbeoordeling
- beschikbaar stellen gehoorbescherming
- gelegenheid bieden tot audiometrie (gehoortest)
- voorlichting

> 85 dB(A)

- verplicht gebruik gehoorbescherming
- plan van aanpak en uitvoering (tot < 80 dB(A))
- markering werkplekken met pictogrammen
- zie verder > 80 dB(A) en < 85 dB(A)

> 87 dB(A)

- als met inbegrip van de dempende werking van de gehoorbescherming dit niveau wordt overschreden, moeten er meteen maatregelen genomen worden om onder dit niveau te komen
- zie verder > 85 dB(A)

Blootstelling aan schadelijk geluid voorkomt of beperkt u door eerst de geluidsbron aan te pakken (de arbeidshygiënische strategie). U maakt hiervoor een inventarisatie van de geluidsbelasting op de werkplekken via een beoordeling of meting. Als u tijdens de normale productie een gesprek kunt voeren op één meter afstand van elkaar zonder stemverheffing dan is het geluidsniveau waarschijnlijk lager dan 80 dB(A). Is dit niet het geval dan moet u een beoordeling maken voor de geluidsblootstelling. Zijn er meerdere geluidsbronnen of

verrichten uw werknemers meerdere taken op een dag, dan moet u een deskundige inschakelen om de problematiek in kaart te brengen en om u te helpen bij het opstellen van het plan van aanpak. Vanuit uw inventarisatie stelt u vast welke bronnen de grootste bijdrage leveren aan de blootstelling. Met de eerder genoemde instrumenten kunt u ook bepalen welke maatregelen u treft om te voldoen aan de wettelijke geluidsvoorschriften.

Uw werknemers hebben ook verplichtingen. Gebruiken werknemers de verstrekte beschermingsmiddelen niet, of handelen ze niet volgens de voorschriften? Spreek ze dan hierop aan en leg dit zonodig schriftelijk vast. Ook werknemers kunnen van de Arbeidsinspectie een boete krijgen.

Hoe inspecteert de Arbeidsinspectie?

De Arbeidsinspectie gaat tijdens een inspectie na of geluid een risico vormt. Op de werkplekken met de hoogste geluidsbelasting kan de inspecteur zelf geluidsmetingen uitvoeren. Hij zal u ook vragen naar de verblijfsduur van werknemers op die werkplekken. Hiermee wordt een schatting gemaakt van het niveau van blootstelling. Daarnaast toetst de inspecteur of de arbeidshygiënische strategie voldoende is toegepast om het risico op lawaaidoofheid te verminderen. Daarbij houdt hij rekening met de stand van de techniek in uw branche. De inspecteur kan ook controleren:

- Wordt er consequent gebruikgemaakt van de juiste gehoorbeschermingsmiddelen?
- Is er onderzoek naar het geluidsniveau gedaan?
- Hebben de werknemers kennis van de geluidsniveaus waarin zij werken?

Meer informatie

- > www.arbeidsinspectie.nl: zoek onder Veilig en Gezond, Schadelijk geluid
- > www.arbeidsinspectie.nl: zoek onder Wetgeving en handhaving, interne handhavingsinstructies Lawaai

Verwijzingen naar Arbowet- en regelgeving

- > Arbobesluit, hoofdstuk 6, afdeling 3
- > Arbobeleidsregel, 6.7 en 6.8

Agressie en geweld, seksuele intimidatie en pesten

In elke organisatie kan het voorkomen dat collega's op een onaardige, onfatsoenlijke of zelfs intimiderende manier met elkaar omgaan. Eén persoon of elkaar regelmatig pesten en treiteren, seksueel getinte grappen en toespelingen maken, schelden en bedreigen of zelfs het gebruik van fysiek geweld zijn vormen hiervan. De Arbowet ziet dit gedrag als een risico en verlangt beleid hierop. Ook de branchepartners erkennen dat zulk gedrag niet geaccepteerd kan worden en hebben een 'Modelgedragscode cao Sociale Werkvoorziening' opgesteld.

Wat zijn de risico's?

Mensen die regelmatig te maken hebben met agressie en geweld en/of intimidatie of pestgedrag kunnen allerlei ongewenste (psychische) reacties gaan vertonen. Bijvoorbeeld: zich afsluiten van de omgeving, angstig worden, op je hoede zijn, minder arbeidsvreugde, met tegenzin het werk uitvoeren en zelfs neerslachtigheid of depressief zijn. Kort- of langdurig ziek zijn is een mogelijk gevolg daarvan. Het is dus een gezondheidsrisico.

Wat moet u doen?

U moet zich richten op het beschermen van werknemers tegen agressie en geweld, seksuele intimidatie en pesten. Dit doet u aan de hand van een RI&E waarin u aard en frequentie van dit ongewenste gedrag vastlegt en beoordeelt. De maatregelen die u neemt om de risico's te beperken legt u vast in het plan van aanpak.

U kunt uw beleid beoordelen aan de hand van de volgende vragen:

- Neemt de directie stelling, bijvoorbeeld in huisregels, gedragsregels, een verklaring of een gedragscode over (on)gewenst gedrag?
- Wordt (on)gewenst gedrag besproken/bespreekbaar gemaakt?
- Wordt er voorlichting gegeven over de risico's van ongewenst gedrag, over het beleid en bijbehorende maatregelen?
- Worden incidenten onder het personeel met betrekking tot ongewenst gedrag ergens vastgelegd?
- Is duidelijk wie toezicht moeten houden op ongewenst gedrag en is duidelijk of deze toezichthouders mensen voldoende (kunnen) corrigeren?
- Is een sanctiebeleid vastgesteld en bekendgemaakt?
- Is het nodig om technische/bouwkundige aanpassingen te doen (bijvoorbeeld geen afgesloten ruimten)?
- Zijn er vertrouwenspersonen aangesteld, opgeleid met de nodige bevoegdheden en middelen?

- Is opvang en nazorg aan slachtoffers van ongewenst gedrag geregeld?

Hoe inspecteert de Arbeidsinspectie?

De Arbeidsinspectie controleert of u actief beleid voert rondom agressie en geweld, seksuele intimidatie en pesten, zodra er sprake kan zijn van structurele blootstelling van uw medewerkers. De inspecteur kan enkele medewerkers interviewen om in te schatten wat de kans daarop is. Als blijkt dat er meerdere incidenten zijn voorgevallen, bekijkt de inspecteur ook hoe u deze vastlegt. Bovendien moeten de werknemers zijn voorgelicht over de risico's van agressie en geweld, seksuele intimidatie en pesten. Zij moeten ook weten wat ze moeten doen bij deze vormen van ongewenst gedrag. Ten slotte moet er adequate opvang en nazorg georganiseerd zijn om slachtoffers daarvan op te vangen.

Meer informatie

- > Handboek Psychosociale arbeidsbelasting, www.arbosw.nl
- > Handboek trainingen op maat, www.vraaghetaanTom.nl

Verwijzingen naar Arbowet- en regelgeving

- > Arbowet, art. 3, 4 en 5 en de memorie van toelichting bij de wet

Colofon

Deze brochure is ontwikkeld in opdracht van de Arbeidsinspectie, 2011.

Disclaimer

In deze brochure staan de belangrijkste arbeidsrisico's in de Sociale Werkvoorziening, de branche waartoe uw bedrijf behoort. U kunt lezen hoe de Arbeidsinspectie op deze risico's inspecteert. Mogelijk zijn niet al deze risico's in uw bedrijf aan de orde, dan is dat deel van de tekst niet op u van toepassing. Is er in uw bedrijf sprake van risico's die niet in deze brochure zijn genoemd, dan moet u deze risico's ook opnemen in de RI&E en het plan van aanpak. Ook moet u maatregelen nemen om deze risico's weg te nemen of te verminderen. De regels waar het in deze brochure over gaat zijn bestaande regels. Meer informatie vindt u op www.arbeidsinspectie.nl en www.arboportaal.nl. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is niet verantwoordelijk voor informatie op websites van derden waarnaar in deze brochure wordt verwezen. Aan de tekst van deze brochure kunnen geen rechten worden ontleend.

In deze brochure gaat het over arbeidsrisico's die relevant zijn in uw branche. Het feit dat bijvoorbeeld geluid als risico genoemd wordt betekent: de ervaring in uw branche leert dat er zich situaties kunnen voordoen waarbij, door blootstelling aan dit type gevaar, er een kans is op gezondheidsschade.

Nadere informatie

U kunt deze brochure in digitale vorm vinden op www.arbeidsinspectie.nl. Daar vindt u ook meer informatie over de verwijzingen naar bestaande instrumenten en hulpmiddelen in deze brochure. Alle Arbowet- en regelgeving vindt u op www.overheid.nl. Extra exemplaren van deze brochure zijn aan te vragen via tel. 0800-8051 of www.rijksoverheid.nl/ documenten-en-publicaties.